

Diakoni – aktivisme eller følgagtighed?

Indlæg ved indvielsen af "Videncenter for Diakoni og Pædagogik" den 13. februar 2008 ved diakon, cand.scient.soc. Finn Pilgaard Beyer.

"En mand gik ned fra Jerusalem til Jeriko og faldt i hænderne på røvere. De tog hans klæder fra ham og slog ham fordærvet; så gik de bort og lod ham ligge halvdød" - osv. - Vi kender den alle sammen, fortællingen om "Den barmhjertige Samaritaner". Fortællingen, der mere end nogen anden fortælling er blevet diakoniens grundfortælling. Fortællingen, der beskriver, hvordan to mennesker bevidst overså den nødlidende - en præst og en levit. - En levit er vist også en præst.

Fra fortællingen ved vi også, at en fremmed - en samaritaner - kom til stedet, og at han ikke gik forbi. Vi ved, hvordan samaritaneren hjalp den nødlidende ved at drage omsorg for ham. Ellers ved vi ikke meget om ham. Vi ved ikke, om han var gift eller havde børn. Vi ved ikke, om han havde uddannelse eller arbejde. Ikke desto mindre var det ham, der blev hovedperson i Det Nye Testaments ultimative grundfortælling om diakoni. Eller var det? Var det ham, der var hovedperson?

- Eller var det den nødlidende?
- Eller var det præsten?
- Eller levitten?
- Eller var det i virkeligheden herbergsforstanderen, der var hovedperson?

Jeg ved det ikke. Vi ved, at historien hedder "Den barmhjertige Samaritaner" – men er det ensbetydende med, at det er ham, der er fortællingens hovedperson? – jeg er i tvivl!

Uanset, hvem der var hovedperson, så har teologen og filosofen K.E. Løgstrups suveræne livsytringer, som jeg ser det, stor forklaringskraft, når det drejer sig om barmhjertighed. Løgstrup taler blandt andet om **barmhjertighed** som en suveræn livsytring. Andre suveræne livsytringer er **tillid, talens åbenhed** og **håb**.

Når det drejer sig om barmhjertighed som suveræn livsytring betyder det, at barmhjertigheden så at sige ligger i vores natur. Det er naturligt helt spontant at hjælpe et menneske i nød – uden at tænke

over det. Vi gør det bare. Ser vi et menneske, der er ved at drukne, så springer vi i, eller vi tilkalder hjælp for at redde ham. Det er i øvrigt strafbart ikke at gøre det.

I vores fortælling hjalp præsten og levitten ikke. De trodsede den fordring, der lå i situationen. Men samaritaneren gjorde. Samaritaneren, denne fremmede og utilregnelige, hjalp den nødlidende.

Spørgsmålet er nu, om det er den nødlidende mand, eller om det er samaritanerens handling, der er det centrale i fortællingen. Hvis det er den nødlidende, burde fortællingen så ikke hedde: "Den sønderslåede Mand"? Nu hedder den altså "Den barmhjertige Samaritaner", og fokuserer dermed samaritanerens handling. - Den handling, der blev forbillede for al moderne diakonitænkning.

Hvorfor er det nu så vigtigt at skelne mellem den nødlidende og den handling, der skulle hjælpe ham? Det er det måske heller ikke i beretningen om "Den barmhjertige Samaritaner". Jeg ved det ikke. Til gengæld er det efter min opfattelse vigtigt med denne skelnen, når vi taler om diakoni i dag.

Diakoni er menighedens tjeneste for den svage. Diakoni er forkyndelse med handling. Diakoni er "den gode handling", der gavner det nødlidende medmenneske. Diakoni er et "menneske til menneskeforetagende", der har den nødlidende i centrum. – Det tror jeg de fleste kan blive enige om.

Når vi taler om diakoni i dag, taler vi ikke om spontan barmhjertighed, som den samaritaneren viste. Vi taler med andre ord ikke om barmhjertighed som suveræn livsytring. Moderne diakoni er planlagt og organiseret barmhjertighed, der er koblet med faglighed. Og det, hvad enten vi taler om menighedsdiakoni, institutionsdiakoni eller organisationsdiakoni. Men ikke nok med at diakonien er faglig og organiseret, den skal også finansieres. Diakonen skal have løn for sit arbejde. Der er således mange hensyn, der skal tages, før vi kommer til det nødlidende menneske. Det er efter min mening i disse hensyn udfordringen og de etiske dilemmaer for moderne diakoni ligger. - Hvor er fokus? Er fokus på den nødlidende? Er det handlingen der er i fokus? Er det fagligheden? Eller er det måske diakoniens organisering?

Hvis vi et øjeblik ser på handlingen, må vi vel helt nøgternt konstatere, at der er forskel på den barmhjertighed samaritaneren viste den nødlidende, og den organiserede og planlagte barmhjertighed, vi som moderne diakoner skal udøve i vores arbejde. Der er så at sige spontaniteten til forskel. Sådan som jeg har forstået Løgstrup, ligger det gode - i dette tilfælde barmhjertigheden - i det spontane. I det, at vi spontant vil være tilskyndet til at hjælpe et nødlidende menneske, akkurat som samaritaneren gjorde. Når udøveren af den gode handling imidlertid får lejlighed til at tænke over sit forehavende, sker der noget med ham. I skiftet fra spontan barmhjertighed til reflekteret barmhjertighed er i risiko for, at handlingen ændrer sig fra at være god til at blive selvgod. Ikke at det nødvendigvis sker, men risikoen er til stede.

Med hensyn til fagligheden. Den er blevet mere og mere betydningsfuld de senere år – også i diakonalt arbejde. Alt skal måles og dokumenteres. Der skal kvalitetssikres, og fagligheden skal være i top. Problemet med faglighed er blot, at den i sig selv hverken er god eller ond. Den er værdineutral. Den er så at sige bare faglig. Fagligheden kan sættes i det godes tjeneste og i det ondes tjeneste. En torturbøddel kan udføre sit forehavende med så høj grad af faglighed, at han kan få hvem som helst til at sige hvad som helst. Eichmann kunne med stor faglig dygtighed organisere jødetransporter rationelt og effektivt i sidste del af anden verdenskrig. Faglighed kan med andre ord ikke stå alene. Den skal tøjles af værdier.

Faglighed sat i diakoniens tjeneste er et ubetinget gode så længe barmhjertigheden eller medmenneskeligheden forbliver styrende. I vores moderne samfund er der risiko for, at metoden til at hjælpe bliver vigtigere end det menneske, der skal hjælpes. Det betyder, at fagligheden, der skulle understøtte det gode, kan blive ond. Eller i det mindste opleves sådan. Ikke at det er sådan, men risikoen er til stede.

Når det gælder organisering tænker vi: Selvfølgelig skal diakonien organiseres. Vi kan ikke have en flok godhjertede mennesker løbende rundt uden mål eller med. Intet er værre end godhjertede mennesker, der søger ofre for deres kristelige omsorg. Så organisering er vigtig. Spørgsmålet er blot, om vi kan blive så fokuseret på at organisere barmhjertighed, at vi glemmer den nødlidende. At organisations- eller institutionsdriften i sig selv bliver så vigtig, at den nødlidende kommer i anden række. At barmhjertigheden så at sige fortrænges til fordel for alle de mange vigtige beslutninger om, hvordan vi bedst og mest effektivt kan hjælpe de nødlidende. Her er det vigtigt at være opmærksom på forskellen mellem ”den nødlidende” og ”de nødlidende”. Den nødlidende er

altid et konkret menneske. Mens ”de nødlidende” let kommer til at optræde som tal og statistikker, og dermed som en dehumaniseret masse. Dette er mere end noget andet organiserings akilleshæl. Ikke at det nødvendigvis sker, men risikoen er til stede.

Økonomi kan også være en væsentlig grund til, at det er vanskeligt at holde fokus på den nødlidende. Organiseret diakoni skal finansieres. Og hovedparten af det diakonale arbejde, der udøves i Danmark, finansieres af offentlige midler. Også det meste af det frivillige diakonale arbejde.

Når man aftaler eller søger finansiering, bevilges den sjældent uden modkrav. Det kan være krav om dokumentation, eller krav om at nå bestemte resultater. Eller det kan være krav om at arbejdet kun må omfatte bestemte grupper. Tænk fx på den senere tids diskussion om der må indskrives østeuropæere på herbergerne. Eller jeg kan bruge et andet eksempel fra min egen hverdag. I 2006 startede Samvirkende Menighedsplejer en ny arbejdsgrænse - Folkekirkens Feriehjælp. Folkekirkens Feriehjælp har til formål at give Samvirkende Menighedsplejers medlemssogne mulighed for at sende nogle af deres fattige familier på en uges sommerferie i højsæsonen. Altså på det tidspunkt hvor alle andre familier tager på ferie. Det opdagede tidligere socialminister Eva Kjær Hansen. Vi fik derfor, på lige fod med andre organisationer der arrangerer ferieophold, et brev fra ministeren, hvori hun indbød til et møde, hvor vi skulle drøfte, hvordan Socialministeriet kunne støtte organisationernes ferieprojekter. Jeg var selv til det møde. Og i løbet af mødet blev det mere og mere klart, at det, ministeriet ville give støtte til, var, at vi kunne sende vejledere og terapeuter med på ferieopholdet, således at familierne kunne få hjælp til at få styr på deres tilværelse. Alt sammen med det formål at de så kunne være klar til at komme i arbejde når de kom hjem fra ferien. Et initiativ der uden tvivl er udmærket og velment, men som sætter samfundsinteresser højere end hjælpen til det enkelte menneske. Samfundsinteressen er i dette tilfælde selvforsørgelse for alle. Det enkelte menneskes ønsker og behov lærer vi først at kende i mødet med det pågældende menneske. Vi takkede naturligvis nej til tilbudet og må så leve med at undvære de penge. Vi klarer os nok endda.

Jeg har nu vist fire områder, hvor andre interesser end den nødlidende selv risikerer at komme i fokus for moderne diakoni. Handlingen, fagligheden, organisationen og økonomien. Der findes

flere ”støjkilder”, som jeg har valgt at kalde dem. Men tiden tillader ikke, at jeg kommer ind på dem her.

Spørgsmålet er nu, hvor stor indflydelse disse ”støjkilder” har på diakonien? At ”støjkilderne” er der, og at de udgør et dilemma - eller et krydspres - i forhold til diakoni forstået som barmhjertighed synes at være indlysende. Hvis ”støjkilderne” imidlertid har så stor indflydelse, at vi mister fokus på den nødlidende, så er diakonien efter min mening blevet til følgagtighed. Den er så at sige blevet ligegyldig. Magter vi derimod, trods alle ”støjkilder”, at holde fokus på den nødlidende. Om nødvendigt at være ulydig for at varetage hans tarv, så er diakoni aktivisme. Det den i min optik bør være.

Den væsentligste drivkraft i samfundet i 2008 er egennytte. Og egennytte er ikke bare almindelig egoisme. Egennytte er ideologisk bestemt egoisme, og den er statsautoriseret. Ikke bare i Danmark, men i det meste af verden. Egennytte er efter min opfattelse tidsånd. Derfor er der mere end nogensinde brug for barmhjertighed, både som spontan livsytring og som planlagt og organiseret diakoni.

Diakoni – aktivisme eller følgagtighed er en modstilling, som næppe er helt så enkel at forholde sig til ude i den virkelige virkelighed. Der ude, hvor nøden findes og diakonien udøves. Men det er samtidig en modstilling, som måske kan hjælpe os til at holde fokus på diakoniens inderste væsen - barmhjertighed. Både den lydige og den ulydige af slagsen.